

การสืบทอดและการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอ:
กรณีศึกษา บ้านท่าฮ่อ ตำบลทรายขาว อำเภอฟาน จังหวัดเชียงราย¹
Cultural inheritance and transformation of Lisu ethnic group:
a case study of Ban Thahor, Sai Khaaw Subdistrict,
Phan District, Chiang Rai Province

ซุน ชูเหล่^{2*} และ อิมธิรา อ่อนคำ³

SUN SHULEI and IMTHIRA ONKAM

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสืบทอดและการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอบ้านท่าฮ่อ ตำบลทรายขาว อำเภอฟาน จังหวัดเชียงราย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การลงภาคสนาม โดยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่จำนวน 30 คน และนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

¹บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “การสืบทอดและการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอ: กรณีศึกษา บ้านท่าฮ่อ ตำบลทรายขาว อำเภอฟาน จังหวัดเชียงราย” หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็น ภาษาที่สอง มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

This article is part of the thesis, Cultural and Inheritance Change of Lisu ethnic group: a case study of Banthahor, Saikhaaw Subdistrict, Phan District, Chiangrai Province, Department of Communication Thai as a Second Language, Faculty of Liberal Arts, Huachiew Chalermprakiet University.

²นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, สมุทรปราการ. E-mail: 1046810797@qq.com

Master's degree students, Master of Arts program Department of Communication Thai as a Second Language, Huachiew Chalermprakiet University, Samutprakarn. E-mail: 1046810797@qq.com

³อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาและวัฒนธรรมไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, สมุทรปราการ.

E-mail: mjmj_22@hotmail.com

Lecturer of Thai Language and Culture Department, Faculty of Arts, Huachiew Chalermprakiet University, Samutprakarn. E-mail: mjmj_22@hotmail.com

จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า การสืบทอดและการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอ บ้านท่าฮ่อ ประกอบไปด้วย 3 ด้าน คือ 1) วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอบ้านท่าฮ่อ คือ วัฒนธรรมด้านความเชื่อ ประเพณี และภูมิปัญญาพื้นบ้าน ชาวบ้านกลุ่มนี้ยังคงรักษาและสืบทอด วัฒนธรรมตามแบบดั้งเดิมไว้ได้อย่างดี 2) การสืบทอดและการเผยแพร่วัฒนธรรม โดยผ่าน องค์ประกอบสำคัญด้วย 3 องค์ประกอบ คือ บุคคล โซเชียลมีเดีย และงานศิลปหัตถกรรมท้องถิ่น 3) ปัจจัยที่ทำให้เกิดมีการเปลี่ยนแปลง ประกอบไปด้วย 5 ด้าน คือ นโยบายภาครัฐ การพัฒนาของ เทคโนโลยี การศึกษา การประกอบอาชีพ การแต่งงานและการย้ายถิ่น ถึงแม้สังคมจะเปลี่ยนแปลง และพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว แต่กลุ่มชาติพันธุ์ลีซอกลุ่มนี้ก็ยังคงรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมของตนเองให้คงอยู่ได้ในปัจจุบัน

คำสำคัญ: การสืบทอด การเปลี่ยนแปลง กลุ่มชาติพันธุ์ลีซอ

Abstract

This research article aims to study the cultural inheritance and cultural transformation of the Lisu ethnic group at Ban Thahor, Sai Khaaw Subdistrict, Phan District, Chiang Rai Province. This research is a qualitative study that examines document data, fieldwork research and uses participant and non-participant observation methods. The research used in-depth interviews from a sample of 30 people and presented the research results by descriptive analysis.

The research found that the cultural inheritance and transformation of the Lisu ethnic group, Ban Thahor consists of 3 things: 1) The culture of the Lisu ethnic group of Ban Thahor was a culture of beliefs, traditions, and folk wisdom. This group of villagers still maintains and inherits the traditional culture very well. 2) Cultural inheritance and propagation through three key elements: people, social media and local arts, and crafts, 3) The factors that caused the change consisted of five areas: government policy, technology development, education, occupation, marriage, and migration. Even though today's society has changed and developed rapidly. But this Lisu ethnic group is still able to maintain and inherit their own culture today.

Keyword: Inheritance, Change, Lisu ethnic group

1. บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม สืบเนื่องมาจากการมีกลุ่มชาติพันธุ์หลากหลายกลุ่มที่ได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นชาวจีน อินเดีย ชาวตะวันตก พม่า เขมร กะเหรี่ยง ลาว ฯลฯ โดยความหลากหลายทางชาติพันธุ์นี้จะนำมาซึ่งความหลากหลายทางวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์กับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งคู่กัน อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมได้สะท้อนผ่านวิถีชีวิต ประเพณี เครื่องแต่งกาย สถาปัตยกรรม ภูมิปัญญา ที่ล้วนเป็นวัฒนธรรมที่สั่งสมและถ่ายทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น กลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้อพยพเข้ามาในประเทศไทย ได้มีการกระจายตัวตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ต่าง ๆ ในประเทศไทยและพวกเขาก็มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจ ไม่ว่าจะเป็นภาษา ประเพณี ภูมิปัญญา ซึ่งยังคงมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมเหล่านี้ในกลุ่มของตนอย่างต่อเนื่อง (บุญพา มลิณทสุตและคณะ, 2540, น.69)

ทางภาคเหนือของประเทศไทยมีจำนวนกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่บนพื้นที่สูงหลายกลุ่มและส่วนใหญ่เป็นชาวเขาที่มาจากตอนใต้ของประเทศจีน ประเทศลาว และประเทศพม่า อาทิ กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง เมี่ยน ละหู่ ลีซอ อาข่า และปะหล่อง โดยยังมีชาติพันธุ์ที่อยู่หลายกลุ่มที่ยังสามารถรักษารูปแบบการดำรงชีวิตและวัฒนธรรมไว้ได้จนถึงปัจจุบัน แต่ก็มีบางกลุ่มได้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการดำรงชีวิตที่แตกต่างไปจากอดีต (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2542, น.10) ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ทางภาคเหนือนี้ กลุ่มชาติพันธุ์ที่ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาคือ กลุ่มชาติพันธุ์ลีซอ โดยกลุ่มชาติพันธุ์นี้ได้มีการกระจายตั้งถิ่นฐานจากประเทศจีนและประเทศพม่ามาอาศัยอยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทย และเป็นกลุ่มแรกที่ได้ดำรงชีวิตในแผ่นดินไทยมาหลายยุคหลายสมัย

กลุ่มชาติพันธุ์ลีซอเป็นกลุ่มชาวเขาที่อยู่ในตระกูล ทิเบต-พม่า ซึ่งสืบเชื้อสายมาจากชนชาติโลโล หรือ โนซู ถิ่นฐานเดิมของชนเหล่านี้อยู่ในประเทศจีนบริเวณหุบเขาสาละวิน ในเขตตะวันออกเฉียงเหนือของมณฑลยูนนานและตอนเหนือของรัฐกะฉิ่นของพม่า ต่อมาได้อพยพเข้าไปทางตะวันตกของรัฐกะฉิ่น อาศัยอยู่ตามแนวเขาระหว่างพรมแดนพม่ากับจีนและอพยพลงได้เข้าไปในเขตรัฐฉานของพม่าและทางภาคเหนือของไทย ลีซอที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยขณะนี้ ส่วนใหญ่อพยพมาจากเมืองเชียงตุงและเมืองป๋น ซึ่งอยู่ในเขตรัฐฉานของพม่า เมื่อประมาณ 50 ปีมานี้เอง จำนวนประชากรทั้งหมดประมาณ 30,000 คน อาศัยอยู่ตามหมู่บ้านต่าง ๆ กว่า 100 หมู่บ้าน มีมากที่สุด ในจังหวัดเชียงใหม่ในท้องที่อำเภอเชียงดาว นอกจากนั้น ก็กระจัดกระจายไปตามส่วนต่าง ๆ ของอำเภอพร้าว แม่แตง ผาง และอำเภอปายของจังหวัดแม่ฮ่องสอน อำเภอวังเหนือของจังหวัดลำปาง อำเภอเมือง และอำเภอแม่จันของจังหวัดเชียงราย (ปิยพงศ์, 2545, น.1-2) หลังจากกลุ่ม

ชาติพันธุ์ลื้อขอได้บุกเบิกการตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย จึงได้นำวิถีชีวิตและวัฒนธรรมอันหลากหลายของตนเองเข้ามาในสังคมภาคเหนือของไทย ด้วยยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง จึงทำให้ชาวลื้อขอบางกลุ่มที่อาศัยอยู่ในสังคมไทยได้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ตามสภาพสังคมเป็นอย่างมาก แต่ก็ยังมีบางกลุ่มที่ได้สืบทอดและดำเนินชีวิตตามแบบแผนของกลุ่มชาติพันธุ์ลื้อขอแบบดั้งเดิมได้จนมาถึงปัจจุบัน

จังหวัดเชียงรายถือเป็นหนึ่งในพื้นที่การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ลื้อขอในประเทศไทยและเป็นจังหวัดแรกที่กลุ่มชาติพันธุ์ลื้อขอมาตั้งถิ่นฐานที่อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย โดยมีหมู่บ้านลื้อขอรวมทั้งสิ้น 6 หมู่บ้านในอำเภอแม่จัน คือ บ้านห้วยมะหิน บ้านสันกำแพง บ้านดอยโกม บ้านแม่จันหลวง บ้านหัวแม่คำ บ้านปางหนูน ส่วนบนดอยช้าง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย อาศัยอยู่ที่บ้านหัวห้วยसान (50 หลังคาเรือน) บ้านแม่มอญ (38 หลังคาเรือน) เป็นต้น (บุญช่วย ศรีสวัสดิ์, 2545, น.286-287) เนื่องจาก ถิ่นที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์ลื้อขอ มีการอพยพโยกย้ายกันบ่อยครั้ง จึงเฝ้าแน่นนอนไม่ได้กับจำนวนประชากรชาวลื้อขอ ซึ่งปัจจุบันทราบว่ามีชาวลื้อขอบางส่วนได้อพยพลงมาถึงอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดเชียงราย อย่างเช่น อำเภอพาน อำเภอแม่สรวย เป็นต้น (สมัย สุทธิธรรม, 2542, น.11)

ในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาบ้านท่าฮ่อตั้งอยู่ในอำเภอพาน ซึ่งเป็นหมู่บ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ลื้อขอโดยที่มีวัฒนธรรมเข้มแข็งในการดำรงชีวิตและวัฒนธรรม ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 6 ตำบลทรายขาว อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ในอดีตกลุ่มชาติพันธุ์ลื้อขอกลุ่มนี้ได้อาศัยอยู่ที่บ้านหัวแม่คำ แล้วได้ย้ายมาตั้งหมู่บ้านที่บ้านท่าฮ่อในปัจจุบัน กลุ่มชาติพันธุ์ลื้อขอกลุ่มนี้ได้มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นด้านการดำเนินชีวิต วัฒนธรรม หรือประเพณี ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะมีปัจจัยต่าง ๆ ทำให้วัฒนธรรมได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามสภาพสังคม แต่กลุ่มชาติพันธุ์ลื้อขอกลุ่มนี้ก็ยังสามารถสืบทอดและรักษาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลื้อขอไว้เป็นอย่างดี

จากข้อมูลข้างต้นทำให้เห็นว่า กลุ่มชาติพันธุ์ลื้อขอบ้านท่าฮ่อเป็นชาวลื้อขอกลุ่มหนึ่งที่เคยอพยพและจนได้อาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงรายของประเทศไทย ซึ่งในปัจจุบันนี้ ชาวลื้อขอกลุ่มนี้ได้กลายเป็นพลเมืองไทยที่อยู่ภายใต้สังคมไทย ถึงแม้ว่าการใช้ชีวิตอยู่ในสังคมไทยและการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม แต่ชาวลื้อขอบ้านท่าฮ่อก็ยังคงมีความเข้มแข็งในการสืบทอดวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองต่อไป ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการสืบทอดและการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลื้อขอบ้านท่าฮ่อ ตำบลทรายขาว อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจเรื่องวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลื้อขอใน

สังคมไทย อีกทั้งยังเพื่อให้คนในสังคมได้รู้จักชุมชนบ้านท่าฮ่อ และเพื่อให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอ

2. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.1 วรรณกรรมที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์

วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์นั้น หมายถึง กลุ่มคนที่มีจุดกำเนิดของบรรพบุรุษร่วมกัน มีภาษาและขนบธรรมเนียมประเพณีเดียวกันตลอดจนมีความรู้สึกในเผ่าพันธุ์เดียวกัน วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต ประเพณี ความเชื่อ และภูมิปัญญาพื้นบ้านของชาวลีซอบ้านท่าฮ่อได้เป็นอย่างมาก และชาวบ้านกลุ่มนี้ก็ได้สืบทอดและรักษาวัฒนธรรมของตนเองจนทำให้เกิดความสุขและความสำเร็จในการดำเนินชีวิตและพวกเขายังได้มีภาคภูมิใจต่อวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ GAO JINGJING (2564) เรื่อง วิถีชีวิตและการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง: กรณีศึกษา บ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ที่พบว่าวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งบ้านแม่สาใหม่แบ่งเป็น 1) ด้านวิถีชีวิต ชาวม้งกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ยังคงมีวิถีชีวิตตามแบบบรรพบุรุษของตนเอง เช่น อาหารการกิน การแต่งกาย เป็นต้น แต่ในปัจจุบันได้เปลี่ยนไปบ้างตามสังคมไทย 2) ด้านวัฒนธรรม ชาวม้งยังคงสืบทอดและรักษาวัฒนธรรมของตนเอง คือ ด้านศิลปะบนผืนผ้าเครื่องแต่งกาย เช่น การทอผ้าใยกล้วยและการปักผ้าม้ง ด้านความเชื่อและพิธีกรรม เช่น ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ศาลประจำหมู่บ้าน และด้านภูมิปัญญา คือ ปัจจุบันชาวม้งยังคงทำเครื่องเงิน ตีมีด และทำเครื่องแต่งกายม้งสำหรับการนำมาใช้สอย 3) ด้านประเพณี พวกเขายังคงปฏิบัติตามประเพณีชีวิต เช่น ประเพณีการเกิด การแต่งงาน การไหว้ผีบรรพบุรุษและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการตาย ประเพณีสังคม เช่น ประเพณีปีใหม่ม้ง ประเพณีกินข้าวใหม่ ซึ่งยังคงปฏิบัติจนปัจจุบัน

2.2 วรรณกรรมที่เกี่ยวกับการสืบทอดและการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม

การสืบทอดวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ หมายถึง การสอนให้คนรุ่นหลังเรียนรู้และเข้าใจถึงระบบสัญลักษณ์สังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงด้านชีวิตความเป็นอยู่หรือวิถีแห่งการดำรงชีวิต ซึ่งครอบคลุมทั้งวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุ คือ การเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิต ระเบียบแบบแผน ระบบความคิด และพฤติกรรมที่เคยปฏิบัติมาเป็นระยะเวลานานไปสู่แบบแผนใหม่ ซึ่งได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ น้ำทิพย์ ภูธนชัย (2550) เรื่อง การปรับตัวทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยโซ่งบ้านตลาดควาย อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ที่พบว่า ไทยโซ่งที่บ้านตลาดควาย อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี

อพยพมาจากบ้านดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก ประมาณ 150 ปี อพยพมาครั้งแรกประมาณ 20 ครอบครัว การปรับตัวทางวัฒนธรรมมี 2 ประเภท คือ การปรับตัวทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมและการปรับตัวทางวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม ปัจจัยที่ทำให้เกิดการปรับตัวมี 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยภายในชุมชน การเพิ่มขึ้นและลดลงของประชากร การเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมส่วนบุคคล การสืบทอดภูมิปัญญา การดูแลรักษาสุขภาพ ความขัดแย้งทางความคิดเกิดจากปัญหาของการเมืองท้องถิ่น ความต้องการที่จะเพิ่มรายได้จากการประกอบอาชีพ ปัจจัยภายนอก คือ นโยบายของภาครัฐกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย ก่อให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและเศรษฐกิจสมัยใหม่ ชาวบ้านนิยมแสวงหาเทคโนโลยีราคาแพงและส่งบุตรหลานศึกษาระดับสูงขึ้น อีกทั้งสื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตชุมชนมาก ทำให้เกิดรูปแบบคงเดิม คือ ความเชื่อเรื่องผี การนับถือผีบรรพบุรุษควบคู่กับความเชื่อพระพุทธศาสนา รูปแบบผสมผสาน ได้แก่ การประกอบอาชีพและสร้างที่อยู่อาศัย การร่ำโทนในพิธีเช่นไหว้ผีเจ้าพ่อตลาดควายรูปแบบใหม่ ได้แก่ การใช้ภาษาไทยแทนภาษาไทยโซ่ง การแต่งกายสมัยนิยม และการร่ำโทนพร้อมกับการแจกของขวัญผู้สูงอายุในงานวันสงกรานต์

3. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาการสืบทอดและการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลื้อบ้านท่าฮ่อ ตำบลทรายขาว อำเภอกพาน จังหวัดเชียงราย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary) และการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ในการดำเนินการศึกษาวิจัยและการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

4.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลื้อในสังคมไทย เพื่อนำเป็นแนวทางการศึกษา

4.2 ศึกษาประวัติความเป็นมาของบ้านท่าฮ่อ ตำบลทรายขาว อำเภอกพาน จังหวัดเชียงราย เลือกกลุ่มประชากรและคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sample) และแบบบังเอิญ (Accidental Sample) โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้ใหญ่บ้าน ครูในโรงเรียนหมู่บ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน พระสงฆ์และผู้ประกอบ

พิธีกรรม (ไหว้ผีบรรพบุรุษ) และกลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกแบบบังเอิญคือ ชาวบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอ บ้านท่าฮ่อ โดยมีกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 30 คน

4.3 สร้างเครื่องมือวิจัยด้วยการตั้งคำถามที่จะสัมภาษณ์โดยให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์

4.4 ปรับแก้ไขเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะและนำไปเก็บข้อมูลภาคสนามกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอในบ้านท่าฮ่อ ตำบลทรายขาว อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

4.5 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในด้านวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอ บ้านท่าฮ่อ ตำบลทรายขาว อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

4.6 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในด้านการสืบทอดและการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอบ้านท่าฮ่อ ตำบลทรายขาว อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

4.7 นำเสนอผลการศึกษาวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

5. ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลทั้งจากเอกสารและการลงภาคสนาม เพื่อศึกษาการสืบทอดและการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอบ้านท่าฮ่อ ตำบลทรายขาว อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่าวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอบ้านท่าฮ่อประกอบไปด้วย 3 ประการ ได้แก่ 1) ความเชื่อ 2) ประเพณี และ 3) ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ยังพบว่า ชาวลีซอกลุ่มนี้ได้สืบทอดและเผยแพร่วัฒนธรรมของตนเองโดยผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ ได้แก่ บุคคล โซเชียลมีเดีย และงานศิลปหัตถกรรมท้องถิ่น แต่เนื่องจากปัจจัยต่าง ๆ ที่เกิดจากสังคม จึงทำให้วัฒนธรรมของพวกเขากเกิดการเปลี่ยนแปลงไปบ้างจากอดีต โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.1 วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอบ้านท่าฮ่อ

กลุ่มชาติพันธุ์ลีซอเป็นกลุ่มที่อพยพโยกย้ายที่อยู่บ่อยครั้ง จึงทำให้วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มนี้มีความหลากหลาย ซึ่งรวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อในเรื่องผีประจำหมู่บ้าน ผีบรรพบุรุษ ผีหมอบ้าน และการเรียกขวัญที่เน้นได้อย่างเด่นชัด อีกทั้งยังมีภูมิปัญญาพื้นบ้านที่ได้มีการสืบทอดจากอดีตจนมาถึงปัจจุบัน จึงสามารถสะท้อนเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอได้อย่างชัดเจน โดยแสดงให้เห็นถึงในด้านความเชื่อ ประเพณีและภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.1.1 วัฒนธรรมด้านความเชื่อ

กลุ่มชาติพันธุ์ลีซอบ้านท่าฮ่อเป็นกลุ่มชาวเขาที่มีความเชื่อของตนเอง ซึ่งในปัจจุบันชาวบ้านยังคงนับถือและปฏิบัติตามความเชื่อต่าง ๆ ที่สืบทอดจากบรรพบุรุษและจากการวิจัยพบว่า

ส่วนใหญ่ชาวบ้านยังคงมีความเชื่อที่เกี่ยวกับเรื่องผีประจำหมู่บ้าน ผีบรรพบุรุษ ผีหมอบ้าน และเรื่อง การเรียกขวัญ โดยความเชื่อเรื่องผีถือว่าเป็นความเชื่อหลัก ซึ่งเป็นสิ่งที่ได้ปลูกฝังไว้ในจิตใจของชาว ลีซอกลุ่มนี้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

1) ความเชื่อเรื่องผีประจำหมู่บ้าน การเซ่นไหว้บูชาผีประจำหมู่บ้านเป็นความเชื่อที่สืบทอดจากสมัยโบราณมาจนถึงปัจจุบัน และยังปลูกฝังอยู่ในจิตใจของชาวลีซอกลุ่มนี้ได้เป็นอย่างดี แน่น จึงทำให้การปฏิบัติและการยึดถือเซ่นไหว้ศาลผีประจำหมู่บ้านได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ ยังมีข้อห้ามต่าง ๆ ที่ชาวบ้านยังคงสืบทอดต่อกันมาด้วย ดังที่ นางจิราพร แซ่ลี ชาวบ้านท่าฮ่อ ตำบลทรายขาว อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ได้กล่าวว่า

“ศาลผีที่สร้างในหมู่บ้านนั้น ไม่ตายตัวว่า จะต้องเป็นผีชนิดเดียวกัน เพราะแต่ละหมู่บ้านแต่ละแซ่แต่ละสกุล ก็จะมีผีที่เคารพนับถือแตกต่างกัน ก่อนสร้างบ้านเรือนหรือมีเทศกาลที่สำคัญ ก็ต้องไปเซ่นไหว้บูชาเพื่อขออนุญาตใช้ดินแดนของผีต่าง ๆ แต่หนูไม่สามารถไปเซ่นไหว้บูชาได้ เพราะผู้หญิงทุกคนไม่ว่าจะเป็นลีซอ คนไทย หรือชาวต่างประเทศ ห้ามเข้าไปในศาลผีประจำหมู่บ้านอย่างเด็ดขาด ผู้ใหญ่บอกว่า ศาลผีประจำหมู่บ้านเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ผู้หญิงที่มีประจำเดือนแล้วก็ถือว่าสกปรก จึงเข้าไปไม่ได้ พวกหนูก็ทำตามความเชื่อจากบรรพบุรุษนั่นเอง”

(นางจิราพร แซ่ลี, สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม 2564)

จากข้อมูลการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า กลุ่มชาติพันธุ์ลีซอมีความเชื่อเรื่องศาลผีประจำหมู่บ้าน เนื่องจากชาวลีซอได้ดำรงชีวิตที่ต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติ ชาวบ้านจึงเชื่อกันว่า เมื่อมีการตั้งถิ่นฐานที่ใด ก็ต้องมีการขออนุญาตเจ้าที่เจ้าทางเสียก่อน พร้อมสร้างศาลผีประจำหมู่บ้านขึ้นเพื่อให้หมู่บ้านมีแต่ความเจริญรุ่งเรือง ตามความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอนั้น จะต้องมีการเซ่นไหว้ผีหมู่บ้านกันปีละครั้งในช่วงเทศกาลปีใหม่ด้วยเครื่องเซ่นไหว้ต่าง ๆ ได้แก่ หมู ไก่ เหล้า ทรายกระต่าย และรูป แต่ยังมีวันสำคัญต่าง ๆ ด้วย ได้แก่ การเลี้ยงผีเรือน การกินข้าวใหม่ การเรียกขวัญ การแต่งงาน และงานศพ เป็นต้น ก็จะมีการเซ่นไหว้บูชาในศาลผีประจำหมู่บ้านด้วย ซึ่งถือเป็นการตอบแทนบุญคุณและเพื่อระลึกถึงความเมตตากรุณาที่ผีประจำหมู่บ้านได้ช่วยดูแลคุ้มครองชาวบ้านในหมู่บ้านทั้งหลาย นอกจากนี้ ยังมีข้อห้ามต่าง ๆ ที่กลุ่มชาติพันธุ์ลีซอต้องปฏิบัติตามอีกด้วย ดังนั้น ศาลผีประจำหมู่บ้านจึงได้กลายเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวลีซอกลุ่มนี้มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

2) ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ถือเป็นความเชื่อแบบดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอที่ได้สืบทอดมาตั้งแต่อดีต โดยชาวบ้านลีซอยังนิยมไหว้ผีบรรพบุรุษที่บ้านทุก ๆ ปีตามเทศกาลต่าง ๆ ชาวลีซอเชื่อกันว่า ผีเรือนถือเป็นวิญญาณของบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งจะทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองลูกหลานและผู้คนภายในบ้านให้อยู่กันอย่างร่มเย็นเป็นสุข ดังที่ นายธีรพล แซ่ลี ชาวบ้านท่าฮ่อ ตำบลทรายขาว อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ได้กล่าวว่า

“การเซ่นไหว้ผีเรือนหรือบรรพบุรุษเป็นความเชื่อที่สำคัญสำหรับชาวลีซอ เราเชื่อกันว่า พอผู้ใหญ่ล่วงลับไปแล้ว ก็จะเปลี่ยนเป็นผีที่ยังปกป้องครอบครัวเรา เราจะบูชาปีละหนึ่งครั้งในช่วงงานปีใหม่ พร้อมฆ่าหมูและไก่ นอกจากนี้ ยังมีเหล้าหรือว่าชา ธูปเทียน เครื่องดื่มต่าง ๆ เพื่อนำมาทำการเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษ สมาชิกในครอบครัวทุกคนจะต้องกลับมาเซ่นไหว้เพื่อขอบบุญคุณจากบรรพบุรุษ”

(นายธีรพล แซ่ลี, สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม 2564)

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ในความคิดของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอ บ้านท่าฮ่อนั้น ผีบรรพบุรุษถือได้ว่ามีบทบาทที่สำคัญต่อชีวิตของชาวลีซอทุกคน ถึงแม้ว่ายุคสมัยและสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป แต่ความเชื่อของชาวลีซอที่มีต่อบรรพบุรุษนั้นก็ยังคงมีการสืบทอดได้อย่างเข้มแข็งเหมือนเดิม โดยลูกหลานต่างยังคงมีการร่วมการจัดพิธีกรรมการเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษในทุก ๆ ปี และยังได้ถ่ายทอดความเชื่อนี้ให้รุ่นต่อไปอีกด้วย

3) ความเชื่อเรื่องผีหมอบ้าน เป็นความเชื่อที่สืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน และยังคงยึดมั่นไว้ได้อย่างดี หมอผีเป็นคนที่มีความสำคัญในสังคมกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอและได้รับความเคารพยกย่องในระดับเดียวกันกับหัวหน้าหมู่บ้าน นอกจากเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอ แล้ว ก็ยังเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติพิเศษอยู่ในตัว คือ เป็นผู้มีอำนาจลึกลับที่เหนือกว่าบุคคลทั่วไป และยังสามารถติดต่อวิญญาณต่าง ๆ ได้ อีกทั้งยังมีความรู้ในเรื่องเวทมนตร์คาถาและสามารถต่อสู้กับวิญญาณที่ชั่วร้ายทั้งหลายได้ ดังที่ นายปรีชา แซ่จู ชาวบ้านท่าฮ่อ ตำบลทรายขาว อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ได้กล่าวว่า

“หมอผีสำคัญมากสำหรับเราและได้รับการยกย่องเป็นอย่างมาก หมอผีมีความสามารถพิเศษในตัวเขา อย่างเช่น การเป็นหวัดโดยกินยาแล้วไม่หาย การปวดหัวโดยไร้เหตุผล หรือว่าชาวบ้านบางคนสร้างบ้านเรือนเดินทางไปต่างจังหวัด ก็จะมารับเชิญหมอผีช่วยทำนายทายทักบ้าง”

(นายปรีชา แซ่จู, สัมภาษณ์, 18 ตุลาคม 2564)

ขณะหมอผีทำพิธี “ลงผี” ในบ้านของตนเองหรือในบ้านของผู้อื่นนั้น ยังมีข้อห้ามต่าง ๆ ที่ต้องปฏิบัติตามด้วย ได้แก่ ห้ามบันทึกภาพและบันทึกเสียงของหมอผี เป็นต้น เนื่องจากหมอผีมีจำนวนไม่แน่นอนในแต่ละหมู่บ้าน จึงถือว่าเป็นตำแหน่งที่ได้รับการยกย่องจากชาวบ้านและมีรายได้ที่ดีด้วย ถึงแม้ว่าในปัจจุบันนี้ ลูกหลานของชาวบ้านในหมู่บ้านต่างก็ได้รับการศึกษาที่สูงขึ้นอย่างเช่น กลุ่มวัยรุ่นจะเชื่อวิทยาศาสตร์มากกว่า แต่ในความคิดของกลุ่มชาติพันธุ์ลื้อที่บ้านท่าฮ่อนนั้น ยังให้ความสำคัญนับถือต่อหมอผีเป็นอย่างมาก ดังที่ นายกิตติชัย แซ่ย่าง ชาวบ้านท่าฮ่อ ตำบลทรายขาว อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ได้กล่าวว่า

“หมอผีเป็นคนที่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เราไม่สามารถพิสูจน์ได้ บางคนเชื่อแต่ก็มีบางคนไม่เชื่อ กลุ่มผู้ใหญ่จะเชื่อกันเป็นอย่างมาก แต่วัยรุ่นอย่างผมไม่ค่อยเชื่อเลย แต่ห้ามพูดต่อหน้าว่าเชื่อหรือไม่ เพราะเป็นการล่งละเมิดผีต่าง ๆ อาจจะได้โดนลงโทษด้วยนะครับ”

(นายกิตติชัย แซ่ย่าง, สัมภาษณ์, 19 ตุลาคม 2564)

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ความเชื่อที่เกี่ยวกับหมอผีเป็นความเชื่อที่สืบทอดตั้งแต่สมัยโบราณ แต่เนื่องด้วยจำนวนของหมอผีที่ไม่แน่นอนในแต่ละหมู่บ้าน จึงทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ลื้อต่างร่วมกันรักษาและให้ความสำคัญได้เป็นอย่างมาก ถึงแม้ว่าในปัจจุบันนี้ ลูกหลานของพวกเขาจะมีการศึกษาที่สูงขึ้น แต่จากการปลูกฝังจากครอบครัวจึงทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ลื้อที่บ้านท่าฮ่อนนั้น ยังคงมีความเคารพนับถือต่อหมอผีเป็นอย่างมาก

4) ความเชื่อเรื่องการเรียกขวัญ เป็นความเชื่อที่มีความสัมพันธ์กับดวงวิญญาณที่ได้สืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษและมีความสำคัญต่อชีวิตของลูกหลานอีกด้วย โดยการจัดพิธีการเรียกขวัญนั้น ต้องมีสะพานไม้นำมาประกอบในพิธีด้วยทุกครั้ง ซึ่งในสมัยก่อนที่ป่าไม้ยังอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านลื้อก็ใช้ท่อนซุงขนาดใหญ่วางพาดข้ามลำธารกัน ซึ่งหลังจากเสร็จพิธีก็จะใช้ประโยชน์ให้ผู้คนข้ามไปมาได้ แต่ในยุคสมัยหลัง ๆ นี้ ต้นไม้ที่มีขนาดใหญ่ในป่าลดน้อยลง จึงทำให้ท่อนไม้ที่ใช้ทำสะพานนั้นก็ต้องเปลี่ยนไปเป็นไม้ไผ่แทนหรือไม่ก็จะยกเลิกการทำสะพานขึ้น ดังที่หมอผีนายอาซือเก่า แซ่ย่าง ชาวบ้านท่าฮ่อ ตำบลทรายขาว อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ได้กล่าวว่า

“การเตรียมพิธีกรรมการเรียกขวัญเป็นสิ่งที่ยุ่งยากมากในสมัยก่อนนะครับ เพราะต้องไปหาท่อนซุงใหญ่ ๆ มาตัดเป็นไม้สะพาน พอใช้เสร็จก็

สามารถใช้เป็นสะพานปกติได้ แต่ตอนนี้ไม่ทำแล้ว เราหาท่อนซุงไม่เจอ ก็เลย
หากิ่งไม้เล็ก ๆ มาใช้แทน ถ้าหากว่าเป็นพิธีกรรมเล็ก ๆ ก็จะไม่ทำสะพานก็ได้”

(นายอาซือก่า แซ่ย่าง, สัมภาษณ์, 18 ตุลาคม 2564)

กลุ่มชาติพันธุ์ลีซอบ้านท่าฮ่อยังได้มีการรักษาโรคร้ายด้วยพิธีการเรียกขวัญ ซึ่งจะเชิญ
หมอผีมาเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมที่สำคัญ สำหรับเครื่องเซ่นไหว้จะประกอบด้วย น้ำชาหรือเหล้า
ข้าวสุก ไก่ रुपเทียน เป็นต้น เพื่อนำมาทำพิธีการเรียกขวัญกลับมาเข้าคืนสู่ร่างเดิม (ดังภาพที่ 1)
แล้วก็จะทำการมัดมือและคอของผู้ป่วยด้วยด้ายขาวหรือสายสิญจน์อีกครั้งหนึ่ง จึงถือว่าเป็นการ
รับขวัญที่ได้กลับคืนมาสู่ร่างกายเรียบร้อยแล้ว จากนั้นก็จะมีการฆ่าหมูดำเพื่อเลี้ยงหมอผีและผู้
ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ดังที่หมอผี นายอาซือก่า แซ่ย่าง ชาวบ้านท่าฮ่อ ตำบลทรายขาว อำเภอพาน
จังหวัดเชียงราย ได้กล่าวว่า

“เวลาจัดพิธีการเรียกขวัญ ก็จะมีข้อห้ามต่าง ๆ เราไม่ควรล่วง
ละเมิดผี ไม่งั้นคนที่เสียวิญญาณไปก็จะไม่หาย ก่อนเริ่มพิธี บุตรหลานก็ต้อง
มาช่วยฆ่าหมู ฆ่าไก่ เพื่อเลี้ยงคนที่มาทำพิธี เราต้องจัด 3 โต๊ะเพื่อมาเลี้ยงผี
สามตัว โต๊ะที่ใหญ่ที่สุดมาเซ่นไหว้ผีใหญ่ เทียน แก้ว หรือว่าของเซ่นไหว้อื่นก็
ต้องเป็น 5 อย่าง ส่วนโต๊ะที่ 2 กับโต๊ะที่ 3 ก็มาเซ่นไหว้ผีน้อย ของเซ่นไหว้ก็
ต้องเป็น 4 และ 2 อย่างตามลำดับ เอาไก่มาสวดมนต์ที่โต๊ะเล็กแล้วไปฆ่า
แล้วก็เอาไก่ต้มมาไหว้ที่โต๊ะที่ 2 สุดท้ายก็เอาหมูต้มมาไหว้ที่โต๊ะใหญ่ พิธีการ
เรียกขวัญก็ถือว่าเรียบร้อยแล้ว”

(นายอาซือก่า แซ่ย่าง, สัมภาษณ์, 18 ตุลาคม 2564)

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า กลุ่มชาติพันธุ์ลีซอบ้านท่าฮ่อในปัจจุบัน
ยังคงมีการนับถือต่อดวงวิญญาณเป็นอย่างมาก โดยผ่านการจัดพิธีการเรียกขวัญซึ่งถือเป็นความเชื่อ
อีกอย่างหนึ่งที่ชาวลีซอได้สืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษ และยังมีความสำคัญต่อกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอ
ทุกคน พิธีการเรียกขวัญนี้ถือเป็นวิธีหนึ่งที่ชาวบ้านได้ใช้รักษาโรคอีกด้วย และถึงแม้ว่าในยุคสมัย
รวมถึงสภาพสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป แต่ความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอบ้านท่าฮ่อยังคงให้
ความสำคัญกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และยังคงมีการสืบทอดให้คงอยู่ โดยลูกหลานก็จะต้องมีความเคารพ
นับถืออย่างซื่อสัตย์และถ่ายทอดความเชื่อนี้ต่อไปอีกด้วย

ภาพที่ 1 การร่วมพิธีกรรมการเรียกขวัญ

ที่มา: SUNSHULEI (ลักยิ้ม) ถ่ายเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2564 ที่บ้านท่าฮ่อ

5.1.2 วัฒนธรรมด้านประเพณี

กลุ่มชาติพันธุ์ลีซอบ้านท่าฮ่อได้มีการสืบทอดประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอได้จนถึงปัจจุบัน โดยสามารถแบ่งประเพณีเป็น 2 ด้าน คือ ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตและประเพณีเกี่ยวกับสังคม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

จากการลงภาคสนามพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ลีซอบ้านท่าฮ่อได้มีประเพณีเกี่ยวกับชีวิตที่เด่นชัด 3 ประเพณี ได้แก่ 1) ประเพณีการเกิด ถือเป็นประเพณีแรกของชีวิต ด้วยธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอนั้น พวกเขาจึงได้นิยามจัดประเพณีที่เกี่ยวกับการเกิดต่าง ๆ หลังจากเด็กได้เกิดมาอายุครบ 3 วัน เช่น พิธีกรรมการเซ่นไหว้ศาลผีประจำหมู่บ้าน การตั้งชื่อ และการเรียกขวัญ เป็นต้น นอกจากนี้ผู้หญิงที่ได้คลอดลูกนั้นจำเป็นต้องอยู่ภายในบ้านจนครบ 30 วัน ซึ่งใน 7 วันแรก ผู้เป็นแม่จะกินอาหารเฉพาะเนื้อไก่เพียงอย่างเดียว และหลังจากนั้น ก็จะกินได้เฉพาะผักที่ไม่แสดงเท่านั้น กลุ่มชาติพันธุ์ลีซอมักนิยมชอบเด็กผู้ชายมากกว่าเด็กผู้หญิง ซึ่งในสมัยก่อน ถ้าหากว่าเป็นเด็กผู้ชาย ก็จะรับจัดการฆ่าหมู 1 ตัว ไก่ 1 ตัว เพื่อไปเซ่นไหว้ผีประจำหมู่บ้านและผีบรรพบุรุษทันที แต่ถ้าหากว่าเป็นเด็กผู้หญิง ก็จะฆ่าแค่วัว 1 ตัว เพื่อมาจัดการเลี้ยงทุกคนในหมู่บ้าน ในปัจจุบันนี้ กลุ่มชาติพันธุ์ลีซอบ้านท่าฮ่อยังคงนิยมจัดประเพณีการเกิดเหมือนเดิมอยู่ ถึงแม้ว่าความคิดของชาวบ้านได้มีการเปลี่ยนแปลงไป ชาวบ้านคิดว่าผู้หญิงกับผู้ชายมีฐานะที่เท่าเทียมกัน แต่อย่างไรก็ตาม ชาวบ้านก็ยังคงปฏิบัติตามประเพณีนี้ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษเป็นหลัก

2) ประเพณีการแต่งงาน เป็นประเพณีสำคัญสำหรับชาวลีซอทุกคน ซึ่งทั้งผู้ชายกับผู้หญิงก็ต้องปฏิบัติตามจารีตประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเอง จากการลงพื้นที่พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ลีซอจะมีอิสระในการเลือกคู่ครองของตนเอง แต่จะต้องอยู่ในกรอบของประเพณี คือ เลือกคนที่อยู่ในเผ่าเดียวกันเท่านั้น แต่ในปัจจุบันนี้ก็ได้มีการเคร่งครัดแล้ว โดยมีบางคนก็ได้ไปแต่งงานกับคนนอกเผ่าหรือคนต่างชาติด้วย ก่อนการจัดพิธีการแต่งงาน ก็จะมีพิธีการทำนายกระดูกไก่เพื่อดูความ

เหมาะสมกัน โดยจะนำไก่ที่ยังมีชีวิตอยู่พร้อมกับรูป 2 คู่ ข้าวสาร 1 ถ้วย สุรา หรือน้ำชา เป็นต้น ไปทำพิธีที่ศาลผีประจำหมู่บ้าน เมื่อทำพิธีเสร็จแล้วก็จะฆ่าไก่ไก่ ๑ บริเวณศาลผืนนั้น แล้วนำไก่ต้ม พร้อมเครื่องเช่นไห้วต่าง ๆ มาทำพิธีอีกครั้งหนึ่ง หลังจากนั้น ก็จะนำไก่ต้มมาเป็นอาหารใน ครอบครัวของตนเองและทำนายนกัน ดังที่ นายปรีชา แซ่จู ชาวบ้านท่าฮ่อ ตำบลทรายขาว อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ได้กล่าวว่า

ตอนนี้ไม่ค่อยบังคับว่าลูกหลานต้องแต่งงานกับลิซอ ลูกสะใภ้ผมก็เป็นชาวมูเซอ รู้จักกันที่ข้างนอก แล้วย้ายมาอยู่ที่นี่ แต่ประเพณีต่าง ๆ ที่เราสืบทอดจากรุ่นเก่า ๆ นั้นก็ต้องปฏิบัติด้วย อย่างเช่น การจัดพิธีการแต่งงานก็ต้องใส่ชุดลิซอ ไหว้ผี บรรพบุรุษ ไหว้ศาลผีประจำหมู่บ้าน เป็นต้น ไม่ว่าได้แต่งงานกับชนเผ่าใด ก็ต้องปฏิบัติตามประเพณีของลิซอเรา

(นายปรีชา แซ่จู, สัมภาษณ์, 19 ตุลาคม 2564)

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า เนื่องจากการติดต่อสื่อสารในปัจจุบันมีความสะดวกรวดเร็วกว่าอดีต อีกทั้งการศึกษาของคนรุ่นหลังก็สูงขึ้น จึงทำให้วัฒนธรรมทัศนคติ และความรู้สึกนึกคิดของกลุ่มชาติพันธุ์ลิซอในแบบดั้งเดิมได้มีการเปลี่ยนแปลงและยังมีการยอมรับคนนอกเผ่ามากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ประเพณีการแต่งงานของกลุ่มชาติพันธุ์ลิซอนั้นก็ยังคงยึดถือรูปแบบตามวัฒนธรรมของตัวเองในปัจจุบัน

3) ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการตาย ถือเป็นประเพณีอันสิ้นสุดของชีวิตโดยกลุ่มชาติพันธุ์ลิซอถือว่าเป็นประเพณีที่มีความสำคัญตามระบบความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเอง จากการลงพื้นที่พบว่า การตายในสังคมกลุ่มชาติพันธุ์ลิซอจะแบ่งได้เป็น 2 แบบ คือ ตายดีกับตายร้าย การจัดพิธีกรรมการฝังศพก็มีอยู่หลายรูปแบบ อย่างเช่น ถ้าผู้ตายเป็นเด็กหรือยังไม่มีครอบครัว ก็จะต้องนำไปฝังทันที แต่หากผู้ตายเป็นผู้ใหญ่ ชาวลีซอจะนิยมเก็บศพไว้ที่บ้านประมาณ 2-3 คืน พร้อมมีการเลี้ยงสุราอาหารกันทั้งหมู่บ้าน แต่ถ้าหากว่าเป็นการตายร้าย ก็จะต้องนำศพไปเผาทันทีแล้วเก็บอัฐิ (กระดูก) ไปฝังที่ฮวงซุ้ยในหมู่บ้าน ปัจจุบันชาวลีซอบ้านท่าฮ่อก็ยังคงรักษาและยึดถือปฏิบัติตามประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการตายตามขั้นตอนที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษได้เป็นอย่างดี ซึ่งหลังจากการจัดงานศพผ่านไปแล้วหนึ่งปี บรรดาญาติพี่น้องของผู้ตายก็จะฆ่าหมูพร้อมเครื่องเช่นไห้วต่าง ๆ เพื่อนำไปบูชาดวงวิญญาณของผู้ตายที่หลุมฝังศพ (ดังภาพที่ 2) และทำความสะอาดบริเวณให้โล่งเตียนจนครบ 3 ปีแล้วจึงเลิกการเซ่นไหว้ดังกล่าว

ภาพที่ 2 การเซ่นไหว้บูชาผู้ตาย

ที่มา: ชีรพล แซ่ลี ถ่ายเมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2564 ที่บ้านท่าฮ่อ

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่า กลุ่มชาติพันธุ์ลีซอบ้านท่าฮ่อได้สืบทอดประเพณีการเกิด การแต่งงาน และการตายที่ถือเป็นประเพณีสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอ ซึ่งพวกเขาได้นิยมนำประเพณีเหล่านี้มาตามขั้นตอนและข้อกำหนดที่ได้ถ่ายทอดและสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ อีกทั้งยังแสดงให้เห็นว่า ประเพณีที่เกี่ยวกับชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอล้วนมีส่วนเกี่ยวข้องกับผีบรรพบุรุษ และผีประจำหมู่บ้านทั้งสิ้น อีกทั้งยังได้เป็นการเพิ่มความสัมพันธ์ระหว่างญาติพี่น้องและคนในแซ่ตระกูลเดียวกันด้วย ดังนั้น ประเพณีที่เกี่ยวกับชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอจึงถือได้ว่ามีประโยชน์ต่อการรักษาวัฒนธรรมของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอไว้ได้อย่างดี

กลุ่มชาติพันธุ์ลีซอบ้านท่าฮ่อยังได้มีการสืบทอดและดำเนินประเพณีที่เกี่ยวข้องกับสังคมด้วย คือ ประเพณีปีใหม่อลีซอ จากการวิจัยพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ลีซอบ้านท่าฮ่อได้ให้ความสำคัญกับประเพณีปีใหม่มากตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากประเพณีปีใหม่นี้ถือเป็นประเพณีที่ได้สร้างความสัมพันธ์ระหว่างผีบรรพบุรุษและญาติพี่น้องด้วย ดังนั้นในงานปีใหม่นี้ทุกคนก็จะแต่งตัวกันอย่างเต็มที่ โดยจะใส่เสื้อผ้าตามแบบกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอดั้งเดิม ผู้ใหญ่ในบ้านก็จะช่วยกันฆ่าหมูดำเพื่อนำไปบูชาผีบรรพบุรุษและเลี้ยงชาวบ้านในหมู่บ้าน และยังมีการเลี้ยงเหล้าข้าวโพดที่มีรสชาติดีเอาไว้คอยรับแขกด้วย ในช่วงเวลากลางคืนก็จะมีการเล่นรำกันอย่างสนุกสนาน งานปีใหม่ของชาวลีซอจะจัดขึ้นประมาณ 4 วัน คือ วันแรกจะตำข้าวปึกกัน และชาวบ้านก็จะไปเดินรำที่บ้านของผู้ใหญ่บ้าน ส่วนวันอื่น ๆ ก็จะไปเดินรำกันรอบหมู่บ้านและยังมีการเล่นลูกข่างรวมกันอีกด้วย

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ถึงแม้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์ลีซอจะได้ใช้ชีวิตอาศัยอยู่ในแผ่นดินไทยมาเป็นเวลานาน แต่ชาวบ้านทุกคนก็ยังคงให้ความสำคัญกับประเพณีแบบดั้งเดิมของตนเองได้เป็นอย่างดี กลุ่มชาติพันธุ์ลีซอบ้านท่าฮ่อมีประเพณีที่เกี่ยวกับสังคมที่ได้จัดขึ้นในทุก ๆ ปี คือ ประเพณีปีใหม่ ซึ่งถือเป็นประเพณีที่มีการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ชาวบ้านได้ฉลองประเพณี

ตามธรรมเนียมของกลุ่มชาติพันธุ์ลื้อ ซึ่งได้สะท้อนให้เห็นถึงความรักและความกตัญญูที่มีต่อบรรพบุรุษและยังได้เห็นถึงความพยายามและความร่วมมือร่วมใจของชาวลื้อบ้านท่าฮ่อที่สามารถสืบทอดและรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองไว้เป็นอย่างดี

5.1.3 วัฒนธรรมด้านภูมิปัญญาพื้นบ้าน

กลุ่มชาติพันธุ์ลื้อถือเป็นกลุ่มที่มีความเฉลียวฉลาดและมีความขยันขันแข็ง จึงทำให้พวกเขามีความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต เพื่อให้อยู่รอดและอยู่ได้อย่างมีความสุขในสังคมไทย โดยกลุ่มชาติพันธุ์ลื้อต่างแสดงภูมิปัญญาต่าง ๆ ที่ถือเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ลื้อได้อย่างชัดเจน โดยภูมิปัญญาพื้นบ้านมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กลุ่มชาติพันธุ์ลื้อบ้านท่าฮ่อได้มีการรักษาและการพัฒนาในด้านภูมิปัญญาพื้นบ้าน ซึ่งจากการลงภาคสนามพบว่า 1) เครื่องมือที่ใช้ในการประกอบอาชีพนั้น จะมีความสัมพันธ์กับการทำเกษตรกรรมและงานหัตถกรรมอย่างแยกไม่ออก อย่างเช่น เครื่องจักสาน การตีมีด เป็นต้น ถึงแม้ว่าอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในการเกษตรจะมีหลายอย่าง ซึ่งสามารถเลือกหาซื้อได้จากในตัวเมืองอย่างสะดวกสบาย แต่กลุ่มชาติพันธุ์ลื้อบ้านท่าฮ่อยังคงใช้เครื่องมือดั้งเดิม อย่างเช่น เครื่องจักสาน มีด และจอบ เป็นต้น ในการประกอบอาชีพในชีวิตประจำวัน 2) ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน มักอยู่ในกรอบของประเพณี ความเชื่อ และวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งเครื่องประดับเงินถือเป็นเครื่องแต่งกายส่วนหนึ่งของกลุ่มชาติพันธุ์ลื้อ โดยมีความเชื่อกันว่า เครื่องประดับเงินจะสามารถปกป้องตัวเองให้พ้นจากภัยร้ายเคราะห์ต่าง ๆ ได้ แนวคิดในการออกแบบเครื่องประดับเงินของชาวลื้อนั้น ส่วนใหญ่มาจากประสบการณ์จากการใช้ชีวิตร่วมกันกับธรรมชาติ โดยมุ่งเน้นความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตและธรรมชาติ จึงทำให้เครื่องประดับมีรูปแบบและรูปทรงที่เลียนแบบมาจากสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว ปัจจุบันได้มีการนำความคิดเหล่านี้มาดัดแปลงปรับปรุงให้เข้ากันแล้วนำมาประกอบขึ้นเป็นลวดลายอันสวยงาม เนื่องจากการประกอบเครื่องเงินถือเป็นงานที่มีความยุ่งยากและไม่สามารถสร้างกำไรได้มากนัก จึงทำให้ผู้ที่สืบทอดการประกอบเครื่องเงินเริ่มน้อยลง และปัจจุบันชาวบ้านที่มีฝีมือการประกอบเครื่องเงินก็มีจำนวนไม่มากแล้ว 3) การละเล่นพื้นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ลื้อนั้นมีอยู่อย่างหลากหลายรูปแบบ อุปกรณ์ที่ใช้ในการเล่นส่วนใหญ่จะมาจากธรรมชาติ การเดินรำเป็นการละเล่นสำคัญสำหรับงานเทศกาลต่าง ๆ อย่างเช่น งานวันปีใหม่มกลุ่มชาติพันธุ์ลื้อ ซึ่งถือว่าเป็นงานประเพณีอย่างหนึ่งที่ได้สะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลื้อด้วย 4) การแสดงและเครื่องดนตรีประจำท้องถิ่น ถือเป็นการแสดงทางภูมิปัญญาพื้นบ้านอย่างหนึ่งที่ได้ควบคู่ไปกับเครื่องดนตรีประจำท้องถิ่น อย่างเช่น การเดินรำในงานวันปีใหม่

ก็จะประกอบด้วยดนตรีต่าง ๆ ได้แก่ ซอปี่ กัณฑ์ลีซอ เป็นต้น เพื่อแสดงความยินดีและความสนุกสนานในงานสำคัญต่าง ๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอ

จากข้อมูลข้างต้นจึงแสดงให้เห็นว่า กลุ่มชาติพันธุ์ลีซอบ้านท่าฮ่อได้สืบทอดวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญาพื้นบ้านจากบรรพบุรุษ โดยได้แสดงให้เห็นถึงงานฝีมืออย่างเด่นชัดในเครื่องมือที่ใช้ในการประกอบอาชีพรวมถึงงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้าน และการแสดงที่ควบคู่ไปกับเครื่องดนตรีต่าง ๆ ซึ่งภูมิปัญญาเหล่านี้ นอกจากได้สะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอแล้ว ยังได้สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะนิสัยและสติปัญญาของชาวลีซอด้วย แต่เมื่อกาลเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงไป จึงทำให้ภูมิปัญญาต่าง ๆ ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย อย่างไรก็ตามกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอในพื้นที่บ้านท่าฮ่อแห่งนี้ยังคงรักษาให้คงอยู่และยังได้สะท้อนให้เห็นถึงความภาคภูมิใจที่ชาวลีซอมีต่อวัฒนธรรมของตนเอง ได้เป็นอย่างดี

5.2 การสืบทอดและการเผยแพร่วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอบ้านท่าฮ่อ

กลุ่มชาติพันธุ์ลีซอบ้านท่าฮ่อเป็นกลุ่มชาวเขาอีกกลุ่มหนึ่งที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเฉพาะเป็นของตนเองซึ่งแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ด้วยความเชื่อและความเคารพที่มีต่อบรรพบุรุษ พวกเขาจึงได้สืบทอดและเผยแพร่วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอเองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยได้ดำเนินชีวิตตามวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อ โดยผ่านองค์ประกอบที่สำคัญมีอยู่ 3 ประการ ได้แก่ บุคคล โซเชียลมีเดีย งานศิลปหัตถกรรมท้องถิ่น โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.2.1 การสืบทอดและการเผยแพร่วัฒนธรรมโดยบุคคล กล่าวคือ บุคคลถือเป็นสิ่งสำคัญที่ได้ช่วยสืบทอดและเผยแพร่วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอบ้านท่าฮ่อ โดยแบ่งได้เป็น 5 ประการ ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน สถานศึกษา ปราชญ์ชาวบ้าน และหน่วยงานภาครัฐ 1) สมาชิกในครอบครัวถือเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการสืบทอดวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอบ้านท่าฮ่อ ทั้งในด้านภาษา การแต่งกาย อาหารการกิน การประกอบอาชีพ ประเพณี รวมถึงความเชื่อต่าง ๆ ทั้งนี้เนื่องจากสภาพแวดล้อมและสภาพสังคมเป็นสิ่งที่มียุทธพลต่อวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก ดังนั้นการใช้ชีวิตที่อยู่ในครอบครัวเดียวกัน ก็ย่อมได้รับอิทธิพลจากสมาชิกในครอบครัว จนกระทั่งสมาชิกทุกคนในครอบครัวนั้นได้นิยมใช้ชีวิตแบบเดียวกันและมีวัฒนธรรมร่วมกัน จึงทำให้เกิดการสืบทอดและการเผยแพร่วัฒนธรรมให้คงอยู่ได้

2) ชุมชนถือเป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนช่วยสืบทอดและเผยแพร่วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอ เนื่องจากชาวบ้านทุกคนยังคงมีความเชื่อและสืบทอดยึดถือวัฒนธรรมแบบเดียวกัน อีกทั้งยังมี

ความภาคภูมิใจต่อวัฒนธรรมของตนเองร่วมกันด้วย จึงทำให้ชาวลีซอกลุ่มนี้ได้ร่วมมือร่วมใจกันในการจัดพิธีกรรมต่าง ๆ อยู่เสมอ

3) สถานศึกษา กลุ่มชาติพันธุ์ลีซอบ้านท่าฮ่อได้สืบทอดวัฒนธรรมของตนเองได้ด้วยการได้รับความช่วยเหลือจากสถานศึกษาต่าง ๆ ทั้งโรงเรียนประจำหมู่บ้านและศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขาของบ้านท่าฮ่อ ซึ่งได้สนับสนุนและเคารพวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์พร้อมให้ความสำคัญในการช่วยสืบสานให้วัฒนธรรมต่าง ๆ ยังคงอยู่ต่อไป

4) ประชาชนชาวบ้าน ถือเป็นส่วนสำคัญในการช่วยสืบทอดและเผยแพร่วัฒนธรรมทั้งในด้านการทำเกษตรกรรมและภูมิปัญญาต่าง ๆ ซึ่งเป็นงานฝีมือแบบดั้งเดิมที่สะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอได้อย่างดีและยังถือเป็นการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นโดยไม่มีวันหายสูญหาย

5) หน่วยงานภาครัฐ ถือเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่มีหน้าที่ในการพัฒนาของชุมชน อีกทั้งยังได้สนับสนุนในการช่วยวางแผนหรือการจัดงานพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อสืบทอดวัฒนธรรมของชุมชนอีกด้วย โดยเฉพาะได้ช่วยสืบทอดในเรื่องประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอรวมถึงเผยแพร่ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการใช้ชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอ ซึ่งหน่วยงานภาครัฐได้สร้างโอกาสให้กับชาวบ้าน เพื่อให้ชาวบ้านสามารถใช้เป็นแนวทางที่มีผลประโยชน์ต่อการสืบทอดและรักษาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองไว้ อีกทั้งยังได้ช่วยเผยแพร่วัฒนธรรมให้กับคนนอกหมู่บ้าน เพื่อให้เห็นถึงความเสน่ห์ของวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอได้เป็นอย่างดี

5.2.2 การสืบทอดและการเผยแพร่วัฒนธรรมโดยโซเซียลมีเดีย กลุ่มชาติพันธุ์ลีซอยังได้สืบทอดและเผยแพร่วัฒนธรรมโดยผ่านโซเซียลมีเดียต่าง ๆ อย่างเช่น รายการโทรทัศน์ ไลฟ์สด ยูทูบ (YOUTUBE) เฟซบุ๊ก และการใช้บริการขนส่งเคอรี่ (KERRY) เป็นต้น ด้วยโซเซียลมีเดียเหล่านี้ทำให้สังคมภายนอกได้เห็นถึงวัฒนธรรมอันหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอ ไม่ว่าจะเป็นภาษา การแต่งกาย อาหาร ความเชื่อ และประเพณีต่าง ๆ ด้วยการพัฒนาของเทคโนโลยี บุคคลภายนอกได้มีโอกาสรู้จักกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอและเกิดมีความน่าสนใจต่อวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอ จึงได้เปิดช่องทางในการประกอบอาชีพของชาวลีซอบ้านท่าฮ่อด้วย นอกจากนี้ ยังมีการขายสินค้าโดยผ่านไลฟ์สดเพื่อสั่งซื้ออาหารลีซอ ผลไม้ และชุดลีซอด้วย ดังนั้นการใช้สื่อโซเซียลมีเดียถือเป็นการเพิ่มคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอบ้านท่าฮ่อได้เป็นอย่างดี เนื่องจากทำให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มมากขึ้นด้วย นอกจากนี้ ยังถือเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอไปยังสังคมภายนอกอีกด้วย

5.2.3 การสืบทอดและการเผยแพร่วัฒนธรรมโดยงานศิลปหัตถกรรมท้องถิ่น กลุ่มชาติพันธุ์ ลีซอมีความชื่นชอบและมีความนิยมต่องานศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นต่าง ๆ อย่างมาก ดังจะเห็นได้จาก เครื่องประดับเงิน เครื่องจักสาน ชุดลีซอ และรวมถึงของที่ระลึกต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งถือเป็นงานศิลปหัตถกรรมที่กลุ่มชาติพันธุ์ลีซอยังใช้อยู่ในชีวิตประจำวัน และสามารถจำหน่ายให้นักท่องเที่ยว โดยผ่านช่องทางออนไลน์ได้ด้วยเนื่องจากยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป จึงทำให้งานฝีมือต่าง ๆ ในการทำศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นน้อยลงไป แต่ด้วยการพัฒนาของเทคโนโลยี กลุ่มชาติพันธุ์ลีซอได้ประดิษฐ์ สิ่งของใหม่ตามยุคสมัย ซึ่งได้เปิดช่องทางในการเผยแพร่วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอได้อย่างดี

5.3 ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอบ้านท่าฮ่อ

กลุ่มชาติพันธุ์ลีซอบ้านท่าฮ่อได้มีความพยายามในการสืบทอดและรักษาวัฒนธรรมของตนเองให้คงอยู่ได้จนถึงปัจจุบัน แต่เนื่องด้วยปัจจัยต่าง ๆ ที่เกิดจากสภาพสังคม จึงทำให้วัฒนธรรมนั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งพบว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอบ้านท่าฮ่อสามารถแบ่งได้เป็น 5 ด้าน คือ นโยบายภาครัฐ การพัฒนาของเทคโนโลยี การศึกษา การประกอบอาชีพ และการแต่งงานและการย้ายถิ่น การดำเนินชีวิตในสังคมไทยทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ลีซอกลุ่มนี้ได้เกิดการปรับตัวทางวัฒนธรรมเพื่อให้เข้ากับสังคมไทยมากยิ่งขึ้น โดยได้มีการปฏิบัติตามนโยบายของภาครัฐไทย ได้แก่ เรียนรู้ภาษาไทย แต่งกายแบบคนไทย ประกอบอาชีพร่วมกับคนไทย นิยมรับประทานอาหารไทย เป็นต้น ซึ่งทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ลีซอบ้านท่าฮ่อกลุ่มนี้ได้รู้จักและปฏิบัติตามธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทยมากยิ่งขึ้น การพัฒนาของเทคโนโลยีทำให้ชาวบ้านได้มีแนวทางที่เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ จากสังคมภายนอกและยังสามารถใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาชุมชนได้อีกด้วย การศึกษาที่สูงขึ้นของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอบ้านท่าฮ่อนั้น ทำให้สามารถเพิ่มคุณภาพชีวิตของชาวบ้านได้อย่างดี ซึ่งในอดีตชาวบ้านส่วนใหญ่จะไม่ได้มีการศึกษาที่สูงและได้นิยมประกอบอาชีพเป็นเกษตรกร แต่ด้วยยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงและการพัฒนาของหมู่บ้านจึงทำให้ชาวบ้านได้มีระดับการศึกษาที่สูงขึ้นในปัจจุบัน และทำให้พวกเขาสามารถประกอบอาชีพอื่นได้ เช่น รับจ้างทั่วไป ค้าขาย และธุรกิจส่วนตัว เป็นต้น การแต่งงานมีความสัมพันธ์กับการย้ายถิ่น ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอบ้านท่าฮ่อ ด้วยยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ชาวลีซอจะนิยมแต่งงานกับคนนอกเผ่ามากกว่าอดีต ด้วยขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอนั้น เมื่อผู้หญิงลีซอได้แต่งงานกับคนนอกเผ่าก็ต้องย้ายไปอยู่ที่ชุมชนนั้น จึงทำให้วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอนั้นได้เกิดมีการเปลี่ยนแปลง แต่อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าปัจจัยดังกล่าวได้มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอ แต่ชาวลีซอบ้านท่าฮ่อกลุ่มนี้ยังคงรักษาและ

สืบทอดวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์เองไว้ได้ต่อไปและยังสามารถดำเนินชีวิตที่มีเอกลักษณ์ของตนเองไว้ในสังคมปัจจุบัน การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ทำให้ได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลื้อบ้านท่าฮ่อ ตำบลทรายขาว อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย อีกทั้งยังได้เข้าใจถึงการสืบทอดและเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลื้อด้วย บทความเรื่องนี้น่าสามารถเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ลื้อ ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ลื้อได้เป็นที่รู้จักของสังคมภายนอก ทั้งนี้ยังเป็นการช่วยส่งเสริมให้พื้นที่แห่งนี้ได้สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ลื้อในหมู่บ้านท่าฮ่อ อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ในการช่วยอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลื้อให้คงอยู่สืบไป

6. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลื้อมีอิทธิพลต่อประเพณี ความเชื่อและภูมิปัญญาพื้นบ้านของชาวลื้อบ้านท่าฮ่อได้เป็นอย่างมาก ชาวบ้านกลุ่มนี้ได้สืบทอดและเผยแพร่วัฒนธรรมของตนเอง อีกทั้งยังทำให้เกิดความสุขและความสำเร็จในการดำเนินชีวิตและพวกเขายังได้มีความภาคภูมิใจต่อวัฒนธรรมของตนเอง อย่างเช่น การใช้ภาษาลื้อ การรับประทานอาหารลื้อ การแต่งชุดลื้อ การนับถือผีบรรพบุรุษ และการรักษาโรคโดยวิธีพื้นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ลื้อ เป็นต้น ถึงแม้ว่ามีปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากอดีต แต่กลุ่มชาติพันธุ์ลื้อของกลุ่มนี้ก็ยังคงรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมของตนเองให้คงอยู่ได้ในปัจจุบัน ซึ่งผลการวิจัยนี้ได้สอดคล้องกับแนวคิดของ วรวิทย์ สุวรรณฤทธิ์ (2546, น. 73) ได้กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์ในสังคมได้กำหนดให้มีขึ้น ทั้งที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุที่นำมาใช้เป็นองค์ประกอบในการดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคม เช่น ภาษา ศิลปะ ศาสนา ระบบครอบครัว อาชีพ การเมือง การศึกษา นันทนาการ และส่วนประกอบอื่น ๆ ทางวัฒนธรรม ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาตินั้นก็คือ การเปลี่ยนแปลงด้านชีวิตความเป็นอยู่หรือวิถีแห่งการดำรงชีวิต ซึ่งครอบคลุมทั้งวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุ คือ การเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิต ระเบียบแบบแผน ระบบความคิด และพฤติกรรมที่เคยปฏิบัติมาเป็นระยะเวลานานไปสู่แบบแผนใหม่ ซึ่งได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ น้ำทิพย์ ภูธนชัย (2550) เรื่อง การปรับตัวทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยโซ่งบ้านตลาดควาย อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ที่พบว่า การปรับตัวทางวัฒนธรรมของไทยโซ่งที่บ้านตลาดควาย อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี มี 2 ประเภท คือ การปรับตัวทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมและการปรับตัวทางวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม ปัจจัยที่ทำให้เกิดการปรับตัวมี 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยภายในชุมชน การเพิ่มขึ้นและลดลง

ของประชากร การเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมส่วนบุคคล การสืบทอดภูมิปัญญา การดูแลรักษาสุขภาพ ความขัดแย้งทางความคิดเกิดจากปัญหาของการเมืองท้องถิ่น ความต้องการที่จะเพิ่มรายได้จากการประกอบอาชีพ ปัจจัยภายนอก คือ นโยบายของภาครัฐกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย ก่อให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และเศรษฐกิจสมัยใหม่ ชาวบ้านนิยมแสวงหาเทคโนโลยีราคาแพง และส่งบุตรหลานศึกษาระดับสูงขึ้น อีกทั้งสื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตชุมชนมาก ทำให้เกิดรูปแบบคงเดิม คือ ความเชื่อเรื่องผี การนับถือผีบรรพบุรุษควบคู่กับความเชื่อพระพุทธศาสนาในรูปแบบผสมผสาน ถึงแม้ว่าในปัจจุบันได้เกิดมีการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวไปจากอดีต เพื่อให้เข้ากับสังคมใหม่ แต่ก็ยังคงมีการสืบทอดวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์เองให้คงอยู่สืบไป

เอกสารอ้างอิง

- กิตติชัย แซ่ย่าง. (19 ตุลาคม 2564). สัมภาษณ์.
- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. (2542). *วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดเชียงใหม่*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงมหาดไทย.
- จิราพร แซ่ลี. (30 พฤษภาคม 2564). สัมภาษณ์.
- จีรพล แซ่ลี. (30 พฤษภาคม 2564). สัมภาษณ์.
- น้ำทิพย์ ภูธนชัย. (2550). *การปรับตัวทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยโซ่งบ้านตลาดควาย อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี*. (ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ธนบุรี.
- บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. (2545). *ชาวเขาในไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- บุญพา มลิณทสุต และคณะ. (2540). *วัฒนธรรมกับการพัฒนา: ทางเลือกของสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- ปิยพงศ์ (ไม่ปรากฏนามสกุล). (2545). *เรื่องลับน่ารู้ของลื้อ*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- นายปรีชา แซ่จู. (18 ตุลาคม 2564). สัมภาษณ์.
- วรุธ สุวรรณฤทธิ์. (2546). *วิถีไทย*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- สมัย สุทธิธรรม. (2542). *สารคดีชีวิตของชนกลุ่มน้อยบนดอยสูง*. กรุงเทพมหานคร: 2020 เวิลด์ มีเดีย.
- อาซือก่า แซ่ย่าง. (18 ตุลาคม 2564). สัมภาษณ์.
- GAO JINGJING. (2564). *วิถีชีวิตและการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง: กรณีศึกษาบ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่*. (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, สมุทรปราการ.